

Видавнича група «Наукові перспективи»

**Громадська організація
«Християнська академія педагогічних наук України»**

«Вісник науки та освіти»

*(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*

Випуск № 7(13) 2023

Київ – 2023

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Public organization

"Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

"Bulletin of Science and Education"

*(Series" Philology ", Series" Pedagogy ", Series" Sociology ",
Series" Culture and Art ", Series" History and Archeology")*

Issue № 7(13) 2023

Kiev – 2023

«Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)»:
журнал. 2023. № 7(13) 2023. С. 1049

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 01.08.2023, № 4/8-23)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022 № 894 журналу присвоєні категорії "Б" із історії та археології (спеціальність - 032 Історія та археологія) та педагогіки (спеціальність - 011 Освітні, педагогічні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 23.12.2022 № 1166 журналу присвоєна категорія Б з філології (спеціальність - 035 філологія).

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, громадської наукової організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання» та громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»

Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів філології, соціології, науки про освіту, історії, археології, а, також, культурології та мистецтвознавства з метою їх впровадження у сучасний науково-освітній простір.

Цільова аудиторія: вчені, лінгвісти, літературознавці, перекладачі, мистецтвознавці, культурознавці, педагоги, соціологи, історики, археологи, а, також, інші фахівці з різних сфер життєдіяльності суспільства, де знаходиться застосування тематика наукового журналу.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Головний редактор: Гурко Олена Василівна - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, (Дніпро, Україна).

Редакційна колегія:

- ✚ Александрова (Верба) Оксана Олександрівна – доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри теорії музики Харківського національного університету імені І. П. Котляревського, (Харків, Україна)
- ✚ Вакулук Ірина Іванівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)
- ✚ Волошенко Марина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи Державного університету "Одеська Політехніка" (Одеса, Україна)
- ✚ Вуколова Катерина Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та перекладу Білоцерківського національного аграрного університету (Біла Церква, Україна), доцент Дніпровського відділення центру наукових досліджень та викладання іноземних мов Національної академії наук України, Дніпро, Україна (Дніпро, Україна)
- ✚ Головна Алла Василівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Ісайкіна Олена Дмитрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету, член Спілки краєзнавців України (Київ, Україна)
- ✚ Колмикова Олена Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Дунайського інституту Національного університету "Одеська морська академія" (Одеса, Україна)
- ✚ Котельницький Назар Анатолійович - кандидат історичних наук, доцент кафедри права Чернігівського інституту інформації, бізнесу та права Міжнародного науково - технічного університету імені академіка Юрія Бугая, член - кореспондент Центру українських досліджень Інституту Європи РАН (Чернігів, Україна)
- ✚ Кошетар Уляна Петрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Куриш Наталія Костянтинівна – кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-навчальної роботи, Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (Чернівці, Україна)
- ✚ Линтвар Ольга Миколаївна - кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Литвинська Світлана Віталіївна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету, (Київ, Україна)
- ✚ Матійчин Ірина Мстиславівна – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри методики музичного виховання і диригування Навчально-наукового інституту музичного мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Дрогобич, Україна)
- ✚ Матіяш Ольга Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)
- ✚ Мацько Віталій Петрович - доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (Хмельницький, Україна)

- ✚ Михайленко Любов Федорівна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)
- ✚ Михальчук Роман Юрійович - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету (Рівне, Україна)
- ✚ Мізюк Вікторія Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Ізмаїл, Україна)
- ✚ Міщенко Ірина Іванівна - кандидат мистецтвознавства, доцент, Заслужений працівник культури України, член Національної спілки художників України, доцент кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (Київ, Україна)
- ✚ Николаєв Микола Ілліч - доктор історичних наук, професор кафедри історії на методикі її навчання Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Одеса, Україна)
- ✚ Осова Ольга Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Харків, Україна)
- ✚ Палічук Юрій Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри медицини катастроф та військової медицини Буковинського державного медичного університету (Чернівці, Україна)
- ✚ Потенко Людмила Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, директор Черкаського інформаційно-учбового тренінгового центру Національного університету «Одеська юридична академія», доцент кафедри іноземних мов НУ «ОЮА», членкиня Центру українсько-європейського наукового співробітництва (Одеса, Україна)
- ✚ Присяжнюк Олексій Миколайович - кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
- ✚ Прокопович Лада Валеріївна - доктор філософських наук, професор кафедри культурології та філософії культури Національного університету «Одеська політехніка» (Одеса, Україна)
- ✚ Робак Ігор Юрійович - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук Харківського національного медичного університету (Харків, Україна)
- ✚ Руденко Юлія Анатоліївна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського (Одеса, Україна)
- ✚ Сидоренко Сергій Іванович - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Січкаренко Галина Геннадіївна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності Державного університету телекомунікацій (Київ, Україна)
- ✚ Скляр Ірина Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології, доцент кафедри світової літератури Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ Донбаський Державний педагогічний університет, постдокторант (м. Дніпро, Україна)
- ✚ Степанова Наталія Михайлівна - кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти, заступник з науки директора ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (Черкаси, Україна)
- ✚ Стратулат Наталія Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри правничої лінгвістики Національної академії внутрішніх справ, (Київ, Україна)
- ✚ Супрун Володимир Миколайович – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- ✚ Тележкіна Олеся Олександрівна - доктор філологічних наук (спеціальність "Українська мова"), доцент, професор кафедри мовної підготовки, педагогіки та психології Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, (Харків, Україна)
- ✚ Толочко Світлана Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна)
- ✚ Хитровська Юлія Валентинівна - доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Київ, Україна)
- ✚ Федотова Оксана Олегівна - доктор історичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету (Київ, Україна)
- ✚ Чикарькова Марія Юріївна - доктор філософських наук (спец. "філософія культури"), професор кафедри філософії та культурології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна)
- ✚ Шандра Наталія Андріївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)
- ✚ Шеремет Інеса Володимирівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри медикобіологічних та валеологічних основ охорони життя і здоров'я Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
- ✚ Шологон Лілія Іванівна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, Україна)
- ✚ Щербак Олена Володимирівна - кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв, Україна)
- ✚ Янкович Олександра Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Тернопіль, Україна)
- ✚ Ярослав Сирник - доцент кафедри етнології та культурної антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

СЕРІЯ «ФІЛОЛОГІЯ»

- Haieva P.O.** 18
*STRUCTURAL-SEMANTIC AND COMMUNICATIVE-PRAGMATIC
CHARACTERISTICS OF EXPRESSIONS OF ADMIRATION IN
MODERN ENGLISH*
- Nagachevska O.O., Kushka B.G.** 30
*INTERCULTURAL COMMUNICATION AND INTERCULTURAL
COMMUNICATIVE COMPETENCE OF UNDERGRADUATES
LEARNING BUSINESS ENGLISH*
- Андрощук О.О., Скрипник А.В.** 43
*МЕТАФОРИЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ UKRAINE У ФРАНЦУЗЬКОМУ
МЕДІА-ДИСКУРСІ*
- Білоус Б.П., Прокопів Л.М., Бойчук А.П.** 58
*ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ
АНАЛІЗУ ФОНОСЕМАНТИЧНИХ ЯВИЩ В АНГЛІЙСЬКІЙ
ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ*
- Боднар О.І., Баб'як Ж.В., Плавуцька І.Р.** 69
*ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ВИВЧЕННЯ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ*
- Ботвин Т.М., Пилипець О.В., Григошкіна Я.В.** 85
*ЛІНГВІСТИЧНІ СТРАТЕГІЇ В ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОЇ
ЛІТЕРАТУРИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ*
- Возняк І.З.** 102
*ПРОБЛЕМИ ВІДТВОРЕННЯ ІТАЛІЙСЬКИХ ЕКЗОТИЗМІВ У
ПЕРЕКЛАДІ*
- Герасименко Ю.А., Дерді Е.Т., Погонєць В.В.** 116
*ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА В ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ
ОСВІТНІХ ПРОГРАМ З ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ*

Онуфрієнко Г.С. <i>МАРКЕРИ МАНІФЕСТАЦІЇ ПАТОГЕННОСТІ ТЕКСТУ В СУЧАСНОМУ ПРОФЕСІЙНО-ДІЛОВОМУ ДИСКУРСІ</i>	240
Рябова К.О. <i>РОЛЬ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ</i>	255
Семенишин О.І. <i>МОВНІ УНІВЕРСАЛІЇ ВПЛИВУ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ</i>	265
Сосницький І.О. <i>ДІАЛОГ ЯК МІЖОСОБИСТІСНИЙ ЗВ'ЯЗОК</i>	276
Тичініна А.Р., Наместюк С.В. <i>ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ: АСПЕКТИ ПОЕТИКИ І МЕТОДИКИ</i>	287
Філіппович Т.М. <i>ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОBOB'ЯЗКОВОЇ ОСВІТИ ІСПАНІЇ</i>	300
Шестакова С.О., Фенцик О.М., Недашківська Т.Є. <i>АНАЛІЗ ЖАНРОВИХ ОСОБЛИВЛИВОСТЕЙ АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ</i>	315

СЕРІЯ «ПЕДАГОГІКА»

Honchar K.L., Trotsiuk A.M. <i>SOME FEATURES OF THE VIDEO-BASED ENGLISH LESSON PLAN ON THE TOPIC "THE CELL STRUCTURE"</i>	328
Ren Wei <i>FACTORS FOR ACTIVATING THE ARTISTIC POTENTIAL OF AN INSTRUMENTAL MUSICIAN</i>	343
Антонов О.В. <i>РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ</i>	356

- Кравчук Н.П., Рябошапка О.В.** 594
*РОЗВИТОК «SOFT SKILLS» МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
ОБОВ'ЯЗКОВИХ КОМПОНЕНТІВ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ
ДОШКІЛЬНА ОСВІТА*
- Лалак Н.В., Фенчак Л.М.** 609
*ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»*
- Луценко В.І.** 619
*ЗМІСТ І ФОРМИ НАВЧАННЯ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ЗВО*
- Мельникова О.М., Кривда В.С.** 631
*ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ В УМОВАХ ФОРМАЛЬНОЇ
ОСВІТИ*
- Мірошніченко В.І.** 643
*ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПІДРОЗДІЛІВ ЗВ'ЯЗКУ У
КОНТЕКСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ*
- Моляка І.В.** 654
*ЛІНГВІСТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ АНГЛО-
МОВНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ*
- Набока О.М.** 668
*ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ACADEMIC ENGLISH» ДЛЯ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН*
- Овсієнко Л.М.** 679
*МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТАРШОКЛАСНИКІВ*

УДК 808:005.336.2]:37.091.3

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7\(13\)-679-694](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7(13)-679-694)

Овсієнко Людмила Миколаївна доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва, Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Левка Лук'яненка, 13-Б, м. Київ, 04207, тел.: (066) 641-73-61, <https://orcid.org/0000-0002-8450-7305>

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Анотація. У пропонованій науковій розвідці авторка робить спробу розробити цілісну, системну, взаємообумовлену і взаємозалежну, відкриту, цілеспрямовану й динамічно структуровану модель роботи з формування риторичної компетентності у старшокласників. Ключовими складниками моделі є три блоки: методологічний; технологійний; результативний.

Методологічна частина моделі містить мету, основні підходи та принципи формування риторичної компетентності учнів старших класів. Вона презентує головні ідеї, теорії й концепції, які є науковими засадами вирішення визначеної проблеми. Також визначено взаємообумовлені та взаємозалежні блоки, що реалізуються через дотримання педагогічних умов, які забезпечують ефективність функціонування моделі.

Окрім того у цій рецепції авторка пропонує систему вправ і завдань з формування риторичної компетентності, що складається із трьох блоків: мотиваційно-актуалізаційні; пізнавально-гностичні; праксеологічно-творчі. Перша група вправ (мотиваційно-актуалізаційні) стимулює у здобувачів освіти зацікавленість риторикою, формуванням риторичних умінь і навичок, мотивує до міжособистісної комунікації, активізує здобуті знання, уміння й навички. Друга група вправ (пізнавально-гностичні) активізує пізнавальну діяльність старшокласників, сприяє набуттю нових знань і навичок. Вправи третьої групи (праксеологічно-творчі) спонукають до комунікації, з урахуванням здобутих знань, сформованих умінь і навичок, умов спілкування. Означений практичний блок поєднує в собі програмовий матеріал і психологічні прийоми-імперативи, що спонукають старшокласників активно аналізувати, порівнювати, узагальнювати, вільно комунікувати.

Авторка робить висновок про те, що процес формування риторичної компетентності в учнів 10-11 класів буде ефективним за умови орієнтування їхньої освітньої діяльності на поглиблення знань про мову й мовлення, спілкування і комунікацію; формування умінь і навичок володіння нормативним мовленням тощо. Наголошує, що система вищезазначених (мотиваційно-актуалізаційних, пізнавально-гностичних; праксеологічно-творчих) вправ позитивно вплине на результативність вироблення означених умінь і навичок.

Ключові слова: риторична компетентність, старшокласники, модель роботи, методичні підходи, принципи навчання, методи роботи, форми навчання, засоби навчання.

Ovsienko Liudmyla Mykolaiivna Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor at the Ukrainian Language Department of Faculty of Ukrainian Philology Culture and Art, Borys Grinchenko Kyiv University, Levka Lukyanenko St.,13-B, Kyiv, 04207, tel.: (066) 641-73-61, <https://orcid.org/0000-0002-8450-7305>

A MODEL FOR FORMING THE RHETORICAL COMPETENCE OF HIGH SCHOOL STUDENTS

Abstract. In the proposed scientific investigation, the author makes an attempt to develop a holistic, systemic, interdependent and interdependent, open, purposeful and dynamically structured model of work on the formation of rhetorical competence in high school students. The key components of the model are three blocks: methodological; technological; effective.

The methodological part of the model contains the purpose, main approaches and principles of formation of rhetorical competence of high school students. It presents the main ideas, theories and concepts that are the scientific basis for solving a given problem. Interdependent and interdependent blocks are also determined, which are implemented through the observance of pedagogical conditions that ensure the effectiveness of the model.

In addition, in this reception, the author offers a system of exercises and tasks for the formation of rhetorical competence, which consists of three blocks: motivational and actualization; cognitive-gnostic; praxeologically creative. The first group of exercises (motivational and actualization) stimulates students' interest in rhetoric, formation of rhetorical abilities and skills, motivates interpersonal communication, activates acquired knowledge, skills and abilities. The second group of exercises (cognitive-gnostic) activates

the cognitive activity of high school students, promotes the acquisition of new knowledge and skills. Exercises of the third group (praxeologically creative) encourage communication, taking into account the acquired knowledge, formed abilities and skills, and communication conditions. The designated practical unit combines program material and psychological techniques-imperatives that encourage high school students to actively analyze, compare, generalize, and communicate freely.

The author concludes that the process of forming rhetorical competence in students of grades 10-11 will be effective if their educational activities are focused on deepening knowledge about language and speech, communication and communication; formation of abilities and skills of mastering normative speech, etc. Emphasizes that the system of the above-mentioned (motivational-actualization, cognitive-gnostic; praxeological-creative) exercises will have a positive effect on the effectiveness of developing the specified skills and abilities.

Keywords: rhetorical competence, high school students, model of work, methodical approaches, principles of learning, methods of work, forms of learning, means of learning.

Постановка проблеми. Нині провідним критерієм навчання учнів 10-11 класів є рівень сформованості ключових компетентностей майбутнього, зокрема тих, що є важливими для вступу в ЗВО та подальшого реалізування себе як повноцінного члена суспільства. Однією з таких компетентностей є риторична (про це ми наголошували у двох попередніх публікаціях).

Проте не завжди формуванню означеної компетентності приділяється відповідна увага. Основними недоліками процесу формування її є: невміння вчителів визначати мету й завдання комунікації, добирати необхідний матеріал; недотримання технологій освітнього процесу тощо.

З огляду на вищезазначене виникає необхідність розроблення ефективної моделі формування риторичної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес формування риторичної компетентності у здобувачів освіти досліджували у своїх наукових розвідках О. Бабкіна, М. Барахтян, Г. Васьківська, М. Вашуленко, Н. Голуб, Л. Горобець, О. Горошкіна, С. Караман, Л. Качалова, Л. Мамчур, Л. Мацько, В. Ницета, М. Пентлюк, Т. Садова, О. Симакова та ін. Проте в сучасних умовах життєдіяльності суспільства означений процес має здійснюватися за новою моделлю, з урахуванням

тих викликів, які постали перед Україною в останні роки (пандемія, війна тощо). Тому це питання залишається актуальним донині.

Мета статті – розробити оптимальну модель роботи з формування риторичної компетентності старшокласників.

Виклад основного матеріалу. Процес моделювання дає можливість вирішувати конкретні завдання, з-поміж яких: оптимізування матеріалу, що опановують учні; покращення планування освітнього процесу; підвищення ефективності управління освітнім процесом і пізнавальною діяльністю старшокласників; здійснення якісного діагностування, прогнозування і проектування освітньої діяльності здобувачів.

Науковці визначають, що метод моделювання передбачає: формулювання мети навчання; розроблення моделі навчання; дослідження об'єкта пізнання (на ґрунті створеної моделі); перенесення інформації (складників) моделі у реальний процес (Лузан, Виговська, Сопівник, 2014: 115).

На основі дослідження лінгводидактичних і психолого-педагогічних засад формування риторичної компетентності учнів 10-11 класів, ми розробили орієнтовну модель, спрямовану на вироблення відповідних умінь і навичок (див. *Схема 1.*). Під час реалізування задуму, ми прагнули до того, аби означена модель була цілісною, системною, взаємообумовленою і взаємозалежною, відкритою, цілеспрямованою й динамічною структурою.

Ключовими складниками моделі є три блоки: методологічний; технологічний; результативний.

Методологічна частина моделі містить мету, основні підходи та принципи формування риторичної компетентності старшокласників. Вона презентує головні ідеї, теорії й концепції, які є науковими засадами вирішення визначеної проблеми.

Першорядною умовою дослідницького процесу є визначення його мети, яку не можна розглядати окремо від мотивів і потреб особистості (Лузан, 2003: 143). У руслі нашої наукової розвідки формуємо її так: цілеспрямоване формування риторичної компетентності учнів 10-11 класів в умовах сучасного освітнього процесу.

Модель формування риторичної компетентності старшокласників:

Схема 1. Модель формування риторичної компетентності старшокласників

Концептуальні ідеї дослідження ґрунтуються на сукупності кількох методологічних підходів. Його методологія передбачає організацію процесу оволодіння старшокласниками риторичними знаннями, уміннями й навичками з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів.

Це завдання можна успішно вирішити засобами особистісно орієнтованого підходу, що забезпечує взаємодію учня (головного персонажу освітнього процесу) і вчителя. Завданням останнього є пізнання здобувача як особистості, розкриття, формування і вдосконалення його індивідуальних здібностей, зокрема риторичних. Для реалізування цього підходу необхідно забезпечити низку умов, а саме: сприяти зацікавленості кожного учня; організувати освітній процес (зміст, засоби, методи тощо) з орієнтуванням на потреби здобувача (щоб учень мав змогу обирати предметний матеріал, його вид, форму представлення тощо); стимулювати до комунікації, застосування різних форм вирішення завдань.

Під час реалізування особистісно орієнтованого підходу значну роль варто відводити педагогічній комунікації усіх суб'єктів освітнього процесу. Вона створює умови для стимулювання мотивації, сприяє взаємодії і співпраці, ефективно впливає на досягнення мети й завдань навчання, підвищує рівень загального розвитку здобувачів освіти (Курлянд, Хмельюк, Семенова, 2007: 70).

Системний підхід дає можливість визначити перспективи освітнього процесу, його основні складники з урахуванням траєкторії суспільного розвитку, потреби й можливості суб'єктів навчання, формувати усебічно розвинену творчу особистість. Означений підхід дозволяє вчителю викладати свій предмет у взаємозв'язку з іншими, обирати пріоритетні шляхи навчання учнів, структурувати практичні завдання. З огляду на це процес формування риторичної компетентності досліджуємо як цілісну систему, головними складниками якої є: мета, зміст освітнього процесу, методи, засоби, форми навчання, що мають внутрішні зв'язки. Зміна одного чи кількох складників може спричинити трансформування всієї системи.

Зауважимо, що основними показниками системи є: цілісність, структурованість, функційність, ієрархічність, цілеспрямованість, самоорганізація (Шейко, Кушнарєнко, 2006: 49). Саме система допомагає визначити стратегію дослідження проблеми формування риторичних умінь і навичок учнів 10-11 класів.

Міжособистісну взаємодію учасників освітнього процесу засобами комунікативної діяльності забезпечує комунікативний підхід до

навчання. Дуже важливо, щоб результатом навчання стали зміни у вигляді набутого життєвого досвіду, засвоєних знань, високого рівня пізнавальних інтересів, готовності до самовдосконалення. Цей підхід забезпечує необхідну мотивацію до навчання, відкриває можливості для самореалізування, міжособистісної комунікації, створює сприятливі умови для продуктивної освітньої діяльності учнів старшого шкільного віку. На думку Пентилюк М. І., комунікативний підхід потребує врахування потреби в комунікації, відповідних мотивів, обставин, за яких відбувається спілкування (Пентилюк, 1999: 8).

З опертям на ключові положення компетентнісного підходу в процесі навчання можна вирішити складні й важливі питання педагогічної освіти, зокрема запобігти слабкій практиці підготовки старшокласників. Процес формування компетентностей відбувається шляхом опанування здобувачами у процесі навчання низкою компетенцій, що є комбінуванням характеристик, які дають можливість функціювати в суспільстві, готуватися до вступу в ЗВО та подальшої фахової діяльності. Компетентнісний підхід потребує особливої уваги, адже він має низку переваг, а саме: сприяє оновленню змісту освіти; посилює практикоорієнтоване спрямування освіти; орієнтує навчальний процес на очікуваний чи бажаний результат (Овчарук, 2004: 22).

Відтак компетентнісний підхід можна розглядати не лише як ключовий аспект оновлення змісту освіти, а й як механізм його увідповіднення сучасним вимогам до навчання учнів 10-11 класів з гарно розвиненою риторичною компетентністю.

Складниками нашої моделі є й загальнодидактичні та специфічні принципи формування риторичних умінь і навичок старшокласників. З-поміж загальнодидактичних основними є: принцип науковості; принцип системності й послідовності; принцип наочності; принцип свідомості й активності; принцип доступності; принцип зв'язку навчання з життям.

Принцип науковості вимагає, щоб зміст освіти відповідав досягненням науки тієї чи тієї галузі знань. У контексті формування риторичної компетентності це передбачає науково-досліджений освітній процес із визначеною метою, принципами, підходами, педагогічними умовами, складниками. Якщо правильно виявити, дослідити й передбачити сутність і значення компонентів процесу формування риторичної компетентності старшокласників, то можна розраховувати на ефективність освітнього процесу.

Принцип системності й послідовності означає поступове формування означеної компетентності на ґрунті наступності й повноти опанування школярем всіма складниками комунікативної діяльності, з

урахуванням мовленнєво-мисленнєвих особливостей здобувачів старшого шкільного віку. Тому, у системі освіти школярів навчальні предмети потрібно вибудувати так, щоб вони забезпечували підготовку учнів на основі міжпредметних зв'язків.

У процесі формування риторичної компетентності старшокласників одним із ключових є принцип наочності. Послугування наочною в освітньому процесі сприяє поєднанню конкретного й абстрактного, раціонального й ірраціонального, теоретичних знань із практичною роботою. У руслі нашого дослідження цей принцип є дуже важливим, адже виступає ефективним засобом передавання знань, формування навичок та передбачає розвиток аналітичного мислення, уміння спостерігати за своєю комунікативною діяльністю й удосконалювати її.

Актуальним для нас є принцип свідомості й активності, який відповідає за усвідомлення старшокласниками важливості риторичної компетентності для подальшого життя й навчання. Тому учнів потрібно залучати до активної навчальної діяльності, адже це сприяє ефективному засвоєнню програмового матеріалу. Для цього потрібно дотримуватися низки правил, зокрема: формувати мотиви до навчання; залучати учнів до усіляких видів самостійної / індивідуальної роботи; застосовувати ефективні методи і прийоми навчання; чергувати види освітньої діяльності; розвивати впевненість у своїх можливостях.

Не менш важливим для нас є принцип доступності, що означає врахування особливостей розвитку учнів 10-11 класів, аналізу навчального матеріалу відповідно до їхніх можливостей. Під час застосування цього принципу обов'язково слід урахувувати рівень підготовки, вікові й індивідуальні особливості та можливості здобувачів, тому що формування риторичних умінь і навичок передбачає аналіз значного обсягу навчального матеріалу і потрібно вміти вибудувати цей процес так, щоб він був доступним.

Під час формування риторичної компетентності старшокласників значимим є й принцип зв'язку навчання з життям і практичною діяльністю, адже цей процес буде успішним за умови розуміння учнем корисності здобутих знань. Тому дуже важливо застосовувати отримані знання на практиці, наводити приклади, аналізувати й трансформувати інформацію, виробляти свої погляди.

До специфічних належить:

– принцип позитивної педагогічної взаємодії. Процес формування риторичних умінь і навичок буде ефективним лише за умови тісної взаємодії вчителя й учнів, дотримання позитивних суб'єкт-суб'єктних відносин (партнерство, співробітництво, співдружність тощо).

– принцип гармонізуючого діалогу. Заняття (уроки) мають відбуватися у формі діалогової взаємодії всіх учасників освітнього процесу; учень повинен бути активним співрозмовником);

– принцип формування особистості через слово. Знання основних правил комунікації дають поштовх до відповідних думок, встановлюють цілісність світовідчуття і світосприймання, ведуть до успіху;

– принцип комунікативності. У його основі лежить практичне користування мовою в ситуаціях, наближених до реальних умов спілкування. Він має на меті комунікативне спрямування освітнього процесу, ефективну взаємодію. Навчаючись за цим принципом, учні набувають здатності правильно використовувати мову і її засоби, залежно від умов і ситуації спілкування;

– принцип новизни. Наявність елементів новизни (новизна у змісті матеріалу, новизна форм організації освітнього процесу, видів, методів і прийомів роботи, новизна комунікантів тощо) викликає зацікавленість процесом навчання, забезпечує гнучкість і динамічність риторичних умінь і навичок здобувачів).

Технологійний блок розробленої нами моделі формування риторичної компетентності має дві групи складників, а саме: змістові: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісно-рефлексивний, організаційно-діяльнісний, мовностильовий компоненти); операційно-діяльнісні: педагогічні умови, педагогічні технології, методи, форми, засоби навчання).

З огляду на те, що риторична компетентність старшокласника є складним інтегративним утворенням, під яким розуміють володіння знаннями з риторики й відповідними уміннями, навичками, якостями, що в сукупності складають здатність до ефективної комунікації, то формування означеної здатності учня старшого шкільного віку повинно здійснюватися через реалізування низки педагогічних умов, а саме: спрямованість освітнього процесу на формування в учнів 10-11 класів мотивації до оволодіння життєво необхідними уміннями й навичками; формування усебічно розвиненої особистості можливе лише у поєднанні особистісно-рефлексивного, організаційно-діялісного та мовностильового складників; упровадження риторизації освітнього процесу в ЗВО; застосування інтерактивних технологій навчання, що спрямовані на зростання рівня комунікативної активності старшокласників та формування в них риторичної компетентності.

Система забезпечення означених педагогічних умов упроваджується кількома технологіями, зокрема: інтерактивним і

проблемним навчанням, дискусійними, тренінговими й ігровими технологіями, які, своєю чергою, можна зреалізувати різними методами, з-поміж яких: пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; проблемного викладу; ігровий; дискусійний; вправи; тестування; відеометод.

Вище зазначені технології реалізуються також і низкою форм навчання, а саме на лекційних, тренінгових, імітаційно-ігрових заняттях, у дискусіях і диспутах, на комунікативних форумах, симпозіумах, факультативах.

Отже, у роботі ми обґрунтували й розробили модель формування риторичної компетентності учнів 10-11 класів, а саме: розкрили методологічні підходи, проаналізували загальнодидактичні та специфічні принципи, визначили педагогічні технології, методи й форми навчання. Також визначили взаємообумовлені та взаємозалежні блоки, що реалізуються через дотримання педагогічних умов, які забезпечують ефективність функціонування моделі.

Лінгводидактичні та психолого-педагогічні засади формування риторичної компетентності, що спроектовані особистісно орієнтованим, системним, комунікативним і компетентнісним підходами та побудовані на основі загальнодидактичних і специфічних принципів, як підґрунтя цього змісту, обрані методи й форми навчання дали нам змогу розробити систему вправ і завдань, що складається із трьох блоків: мотиваційно-актуалізаційні; пізнавально-гностичні; праксеологічно-творчі.

Перша група вправ (мотиваційно-актуалізаційні) стимулює зацікавленість риторикою, формуванням риторичних умінь і навичок, мотивує до міжособистісної комунікації, активізує здобуті знання, уміння й навички:

Вправа 1. Потренуйтеся промовляти чистомовки й скоромовки:
1. Протокол про протокол протоколом запроTOCOLьований. 2. Коваль кулю кував, кував і перековував. 3. Бук бундючивсь перед дубом, тряс над дубом бурим чубом. Дуб пригнув до чуба бука. Буде букові наука. 4. Поля поле поливає, поле й переполує. 5. Фірма ферму будувала. Фірмі фарби було мало.

Вправа 2. Прочитайте й, за потреби, відредагуйте текст. Зважте на нормативність.

Ой, яка хороша весна цього року! Мені здається, що ніколи ще не було такої веселої, такої зеленої і запашиної весни! Я сказала про це мамі, а вона заперечила, що весна завжди чудова, бо природа просинається від зимового сну, земля вбирається найпрекраснішими квітами, а на полях зеленіють кучеряві сходи хлібів.

Вправа 3. Відредагуйте слова і словосполучення.

Догадався, назначити лікарство, безпощадний, вредна привычка, вище приведені відомчі рішення, жилий, підказати, посторонній, приводити приклади, прикладати зусилля, садік, горка, стальний, круглорічний, палочка, взлетіти, взірватися, виставочний, газовик, зав'язнути, зварка, поставщик, появитися, признак, принадлежність, рішив задачу, спів ставляти, болільник, угощати, заготовка продуктів, об'яснив, перевозка товарів.

Вправа 4. Поставте наведені слова і словосполучення у кличну форму. Запишіть їх.

Ілля Кост янт инович, Олег Олегович, Юлія Пет рівна, Юлій Васильович, Ігор, Оля, генеральний директор Карпов Віктор Сергійович, ювіляр, завідувач кафедри, Валерія Дмитрівна, Ілона Кирилівна, Гліб Тимурович, Герман Рост иславович, Рост ислав Ст аніславович, Маргарит а Зігмундівна, ректор, куратор Петро Микитович, координатор, митрополит Іларіон, тренер.

Вправа 5. Із запропонованих тем доповідей оберіть ті, які б ви залюбки послушали і ті, які вам зовсім не до вподоби. Свій вибір обґрунтуйте.

1. «Життя без інтернету: минуле й майбутнє». 2. «Світ без правил: позитивні й негативні аспекти». 3. «Використання тварин у наукових дослідженнях: за і проти». 4. «Гаджети і процес зомбування світу». 5. «Система оцінювання в сучасній освіті: проблеми та можливі переваги». 6. «Книга, яка змінила моє життя (мою позицію)». 7. «Якби я жив / жила на 300 років раніше...». 8. «Утримання тварин в зоопарку: за чи проти». 9. «Професії майбутнього». 10. «Гроші: інструмент чи мета життя?».

Друга група вправ (пізнавально-гностичні) активізує пізнавальну діяльність старшокласників, сприяє набуттю нових знань і навичок:

Вправа 6. Випишіть із орфографічного словника 20 лексем із подвійним (варіативним) наголосом та із тлумачного словника 10 пар слів, у яких наголос визначає лексичне значення слова.

Вправа 7. Пригадайте, як у тлумачних словниках розрізняють багатозначні слова і слова-омоніми. Випишіть по 10 із них і складіть із ними речення.

Вправа 8. Визначте наголоси у словах (користуйтеся словником наголосів). Побудуйте з ними словосполучення. Охарактеризуйте природу українського наголосу.

Автори, батьківський, батьківство, видання, випадок, вичерпний, відобразити, віршовий, довідник, дробовий, завдання, завершити, інтерфікс, постфікс, котрий, маркер, мережа, навчання, надбання, найважливіший, ознака, пізнання, показник, поняття, помилка, порядковий, псевдонім, разом, рефлексія, ступінь, текстовий, течія, типовий, фаховий, форзац, черговий, завжди, також, мабуть, весняний, бюлетень, відомості, граблі, громадський, документ, зрання, донести, кидати, локшина, обіцянка, обмежений, обранець, обрання, помовчати, тризуб, український, уподобання, урочистий, новий, характерний, перепис, приятель, феномен, чотирнадцять.

Вправа 8. Побудуйте речення із поданими словами так, щоб вони вживалися в переносному значенні.

Стогін, вогонь, сіль, сорочка, очі, вода, душа, небо, рак, сніг, камінь, рука, стіна, гриби, язик, мак, риба, тихий, гасити.

Вправа 9. Правильно поєднайте іменники з дієсловами. З утвореними словосполученнями побудуйте речення, використовуючи фразеологізми.

Видалити	пляму
Вивести	зуб
Вирвати	жовчний міхур
Зняти	апендицит
Вирізати	файли

Вправа 10. Прочитайте текст. Визначте тип і стиль мовлення. Яка роль порівнянь у тексті? Із простих речень утворіть усі можливі типи складних. Зробіть висновок про стильову роль безсполучникових складних речень.

Сонце дуже пекло. В повітрі піднялась якась важка пара, душна, гаряча, неначе в лазні. З-за верхів далеких гір вискочили круглі хмари, білі, як срібло, жваві, ворущливі... Вони ворущились, неначе живі, ширшали на всі боки. Слідком за ними висунулись чорні густі хмари. Десь далеко замиготіла бліда, дрібненька блискавка. Здавалося, неначе хтось грався, перекидаючись по небі золотими м'ячиками. Сонце стало темніше, втратило половину ясності свого світла. Гори почорніли. А страшні чорні хмари швидко висувалися з-за гір, клубками летіли в синє небо й заслоняли чорною заслоною сонце. Увесь пейзаж одразу вкрився густими тінями. Гори, вкриті ялиновими лісами, стояли ніби обгоріли після пожежі. Хмари спускалися над горами все нижче та нижче. На дворі неначе смеркло. Ось одна хмара ніби впала з неба й зачепила вершок найвищої гори. Швидко верхи гір закутались у хмари. Карпати ніби підтирали, мов стовпи, чорну стелю з густих хмар (За І. Нечуєм-Левицьким).

Вправа 11. Відредагуйте і запишіть речення. Доведіть, чому саме так ви побудували їх.

1. За сприяння керівництва колектив здолає труднощі. 2. За реагування органів контролю на звернення установ помилок у бухгалтерському обліку не буде. 3. За участі всіх ЗВО України студентська олімпіада буде успішною. 4. Уважно прочитайте цей листок-вкладш. 5. Останнім часом постійно піднімаються ціни на пальне. 6. Щодня я витримую мінімум дві поїздки в тролейбусі в години пік. 7. Відповідно до чинного законодавства різниця у віці прийомних батьків і дітей не повинна перевищувати 45 років. 8. Оточуючі уникають спілкування з хворими. 9. Ми відслідковуємо причини розподілу земель навколо Києва. 10. Явка виборців на Волині склала 73 відсотки.

Вправа 12. Доберіть і запишіть 2–3 аргументи, щоб підтвердити такі думки:

Людина відчуває свій обов'язок лише тоді, коли вона вільна (А. Бергсон). Свобода – це воля до особистої відповідальності (Ф. Ніцше). Світ належить тим, хто вміє хотіти (Д. Донцов).

Вправа 13. Як ви розумієте твердження Сократа «Заговори, щоб я тебе побачив»? Відповідь обґрунтуйте.

Вправи третьої групи (праксеологічно-творчі) спонукають до комунікації, з урахуванням здобутих знань, сформованих умінь і навичок, умов спілкування:

Вправа 14. Випишіть із рекламних оголошень про вакантні робочі місця неологізми (слова, а також їхні окремі значення, вислови, які з'явилися в мові на певному етапі її розвитку і, новизна яких усвідомлюється мовцями), які позначають як нові спеціальності, так і давно відомі. Висловіть (усно) думку щодо того, чи логічною й закономірною є поява таких слів у сучасній українській мові.

Вправа 15. Доберіть по 5 невдалих і вдалих рекламних фраз (слоганів). Запишіть їх. Прокоментуйте свій вибір.

Вправа 16. Уявіть ситуацію: Вам пропонують виконати певну роботу; з різних причин цього зробити не можете. Запишіть етичні зразки відмови.

Вправа 17. Напишіть виступ для ведучого/ведучої новин, використовуючи слова з довідки.

Довідка: *слухність, дотримуватися порядку, неосудний стан, повідомлення сторін про час розгляду справи, адекватне тлумачення закону, показання свідків, податкова реєстрація, валютний злочин, запобігання шкоді, право законодавчої ініціативи, економічна політика, поручитель, привід для порушення кримінальної справи.*

Вправа 18. Підготуйте запитання до прес-конференції з теми «Мова – це важливо!», які б можна було поставити президенту, політику, науковцю, працівнику сфери обслуговування, студенту. Висловіть свою позицію, щодо теми конференції, правильно розставляючи словесні, логічні та фразові наголоси.

Вправа 19. Уявіть, що ви делегат на Міжнародну науково-практичну конференцію, мета якої – обговорити проблеми й перспективи взаємодії мов і культур різних націй. Стисло висловіть думку з приводу проблеми наголошування іншомовних слів.

Вправа 20. Підготуйтеся до дискусії. Доберіть аргументи, що підтверджують судження «Доля народу в наших руках», або такі, що заперечують його. Проведіть дискусію, дотримуючись правил мовленнєвого етикету.

Вправа 21. Напишіть твір-мініатюру на тему «Мій стиль мовлення, стиль одягу, і стиль життя...».

Вправа 22. Об'єднайтеся у дві групи з однаковою кількістю учасників (І група – опоненти, II група – пропоненти). Обговоріть вчорашній випуск новин на одному з українських телеканалів, звертаючи особливу увагу на порушення норм у мовленні ведучої/ведучого та журналістів/кореспондентів. Підготуйте словничок із визначених порушень мовних норм у вигляді одного/двох слайдів презентації та завантажте її (після перевірки) у Facebook із власним коментарем чи написом. Візьміть участь в обговоренні.

Вправа 23. Прослухайте безкоштовний курс «Successful Negotiation: Essential Strategies and Skills» («Успішні перемовини: основні стратегії та навички») на міжнародній освітній платформі Coursera. Напишіть тези та підготуйте анімаційну презентацію про основні стратегії і навички для успішних перемовин. Візьміть участь в онлайн-обговоренні пройденого курсу за покликанням *****.

Вправа 24. Об'єднайтеся у групи по 5 осіб. Зконтакуйте з допомогою hangouts meet. З-поміж учасників групи оберіть продюсера, режисера, кореспондента, ведучого і редактора. Розробіть і представте проєкт телешоу за участі відомих українських і зарубіжних лікарів. Проєкт підготуйте у вигляді презентації з фрагментами відео.

Вправа 25. Змоделюйте ситуацію, коли ефективним методом прийняття рішення буде «мозковий штурм». Запишіть перелік проблем, які, на вашу думку, можна розв'язати за його допомогою.

Вправа 26. Уявіть, що ви директор/директорка фірми й проводите виробничу нараду, а провідний фахівець із цього питання без поважних причин не з'явився. Змоделюйте бесіду, яку ви проведете зі своїм підлеглим у цьому випадку.

Вправа 27. Самостійно прийміть рішення з актуальної проблеми «Що потрібно зробити країні, щоб мати якісну освіту?» та аргументуйте його.

Вправа 28. Підготуйтеся до проведення ділових перемовин з налагодження співпраці учнівського парламенту й дирекції школи / ліцею. Обґрунтуйте свої позиції. Що потрібно зробити на етапі підготовки до перемовин?

Вправа 29. Уявіть, що ви – іноземець і вперше приїхали у ваше рідне місто або село. Як ви вважаєте, що може «кинутися» насамперед в очі людині, яка до цього жодного разу не була в Україні?

Вправа 30. Розкажіть про сутність міжкультурної толерантності; межі толерантності; інтолерантність та її форми; етапи формування толерантності.

Означений практичний блок поєднує в собі програмовий матеріал і психологічні прийоми-імперативи, що спонукають старшокласників активно аналізувати, порівнювати, узагальнювати, вільно комунікувати.

Отже, процес формування риторичної компетентності в учнів 10-11 класів буде ефективним за умови орієнтування їхньої освітньої діяльності на поглиблення знань про мову й мовлення, спілкування і комунікацію; формування умінь і навичок володіння нормативним мовленням тощо. Уважаємо, що система вищезазначених (мотиваційно-актуалізаційних, пізнавально-гностичних; праксеологічно-творчих) вправ позитивно вплине на ефективне результативність вироблення означених умінь і навичок.

Література:

1. Курлянд З.Н., Хмелюк Р.І., Семенова А.В. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. Київ: Знання, 2007. 495 с.
2. Лузан П.Г., Виговська С.В., Сопівник І.В. Основи науково-педагогічних досліджень: підручник. Київ: НАКККІМ, 2014. 360 с.
3. Лузан П.Г. Просторова модель методів навчання. *Науковий вісник НАУ*. 2003. № 68. С. 143–153.
4. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.
5. Пентилюк М.І. Наукові засади комунікативної спрямованості у навчанні рідної мови. *Українська мова і література в школі*. 1999. № 3. С. 8–10.
6. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник. Київ: Знання, 2006. 307 с.

References:

1. Kurliand, Z.N., Khmeliuk, R.I., Semenova, A.V. (2007). *Pedahohika vyshchoi shkoly: navchalnyi posibnyk*. [Higher school pedagogy: study guide]. Kyiv: Znannia. 495 [in Ukrainian].

2. Luzan, P.H., Vyhovska, S.V., Sopivnyk, I.V. (2014). *Osnovy naukovo-pedahohichnykh doslidzhen: pidruchnyk*. [Fundamentals of scientific and pedagogical research: a textbook]. Kyiv: NAKKKiM. 360 [in Ukrainian].

3. Luzan, P.H. (2003). *Prostorova model metodiv navchannia*. [Spatial model of teaching methods]. *Naukovyi visnyk NAU*. 68. 143–153 [in Ukrainian].

4. Ovcharuk, O.V. (2004). *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektyvy*. Biblioteka z osvitoi polityky. [Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives. Library on educational policy]. Kyiv: K.I.S. 112 [in Ukrainian].

5. Pentyliuk, M.I. (1999). *Naukovi zasady komunikatyvnoi spriamovanosti u navchanni ridnoi movy*. [Scientific principles of communicative orientation in teaching the native language]. *Ukrainska mova i literatura v shkoli*. 3. 8–10 [in Ukrainian].

6. Sheiko, V.M., Kushnarenko, N.M. (2006). *Orhanizatsiia ta metodyka naukovodoslidnytskoi diialnosti: pidruchnyk*. [Organization and methodology of scientific research activity: a textbook]. Kyiv: Znannia. 307 [in Ukrainian].

Журнал

«Вісник науки та освіти»

(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)

Випуск № 7(13) 2023

Формат 60x90/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 8,2.

Видавець:

Громадська наукова організація «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»
Свідоцтво серія ДК №4957 від 18.08.2015 р., Андріївський узвіз, буд.11, оф 68, м. Київ, 04070.